

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Oever te Antwerpen

Vanessa Vander Ginst
Lawrence Dingsen

Tienen, 2019
Studiebureau Archeologie bvba

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Oever te Antwerpen

**Vanessa Vander Ginst
Lawrence Dingens**

**Tienen 2019
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Oever te Antwerpen

Initiatiefnemer:	Zorgbedrijf Antwerpen
Projectleiding:	Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst en Lawrence Dingens
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2019, Studiebureau Archeologie bvba

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Initiatiefnemer: Zorgbedrijf Antwerpen

Aanleiding: De archeologienota werd opgemaakt in het kader van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag m.b.t. een projectgebied dat binnen de vastgestelde archeologische zones ligt en met een totale kadastrale oppervlakte van 4466 m². De oppervlakte van de eigenlijke werken bedraagt 2.996 m².

Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 300 m² of meer bedraagt (Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).

Locatie: Antwerpen, Oever (fig. 2.1)

Bounding box: punt 1: x= 151946, y= 211909

punt 2: x= 152037, y= 212001

Gemeente Antwerpen, Afd. 4, Sectie D, percelen 3305G, 3341F, 3341G, 3341K & 3341L

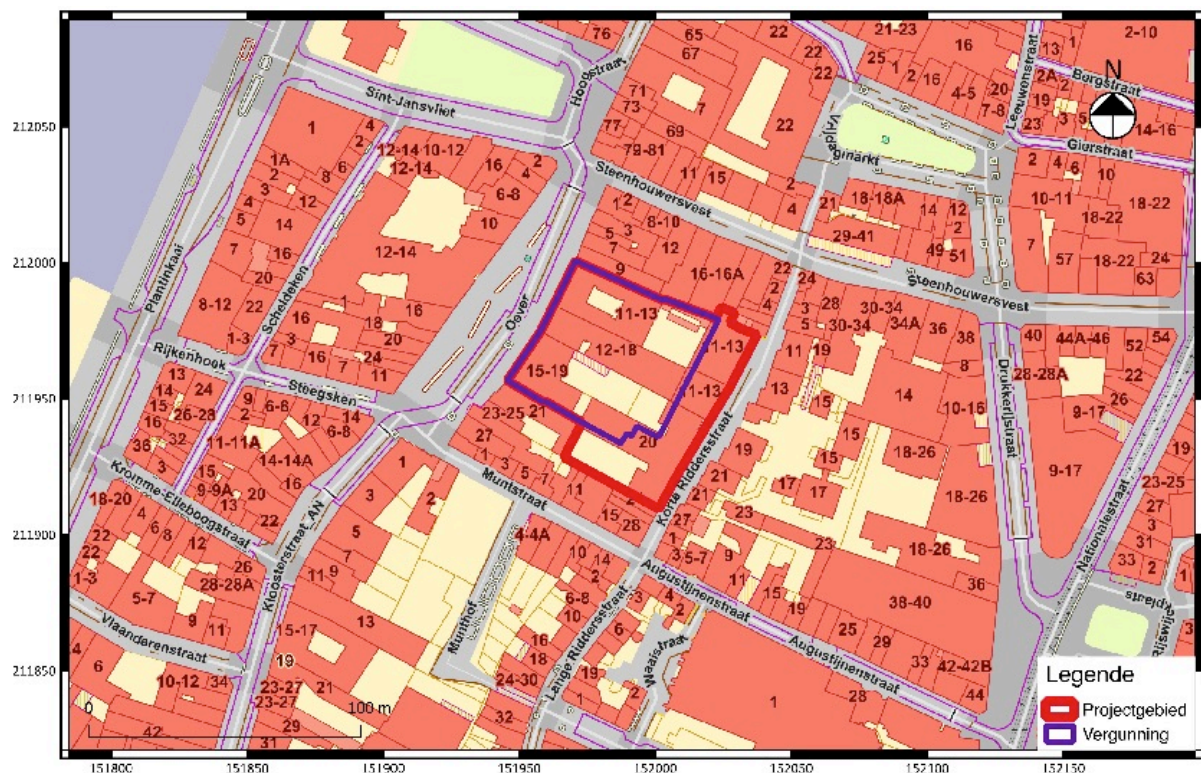

Fig. 2.1: Uittreksel van het kadastrale plan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

2.2 Gemotiveerd advies

De initiatiefnemer plant een volledige nieuwbouw van een dienstencentrum na de sloop van de aanwezige gebouwen binnen het vergunningsgebied. Quasi het volledige terrein wordt onderkelderd met ruimte voor technische ruimtes en bergingen, liften, een 65-tal parkeerplaatsen voor auto's, 135 parkeerplaatsen voor fietsen en een septische put. In de verdiepingen hierboven worden handelsruimtes en appartementen gerealiseerd. De oppervlakte van het vergunningsgebied bedraagt 2.996 m². De diepte van deze ondergrondse parking komt op ca. 4 m onder maaiveld te liggen.

Het projectgebied ligt in een archeologisch potentieel zeer waardevolle zone, namelijk binnen de historische stadskern van Antwerpen, zoals deze afgebakend is door Onroerend Erfgoed op basis van historische kaarten.

Ter hoogte van de Korte Ridderstraat 20-22, in het zuidoosten van het projectgebied, maar buiten het huidige vergunningsgebied, werd eerder reeds een archeologische interventie uitgevoerd door de dienst archeologie van Antwerpen. Hierbij werd een kuil met aardewerk uit de vroege ijzertijd aangetroffen en (laat-)middeleeuwse sporen; het gros dateert uit de 15de eeuw. De sporen werden aangetroffen op ca. 1,7 m onder het maaiveld en bleven zeker ca. 1,5m diep bewaard.

De diepte van de huidige kelders onder het gebouw schommelt tussen -2,5 en -2,8 onder maaiveld. Dit betekent dat mogelijk nog gelijkaardige sporen kunnen worden aangesneden onder kelderniveau. In theorie kunnen sporen uit alle periodes worden aangetroffen.

2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De doelstelling van dit uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem betreft het formuleren van uitspraken omtrent de aan- of afwezigheid van één of meerdere archeologische vindplaatsen en het potentieel op archeologische kennisvermeerdering.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze aard en afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Is verder archeologisch onderzoek nodig?

De onderzoeksmethode beslaat de volledige oppervlakte van de geplande nieuwbouw (2624 m²) zoals dit is afgebakend op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (fig. 2.2). De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen van het assessment beantwoord zijn. Aangezien het terrein nog bebouwd is ten tijde van de opmaak van de archeologienota, betreft het een onderzoek in uitgesteld traject.

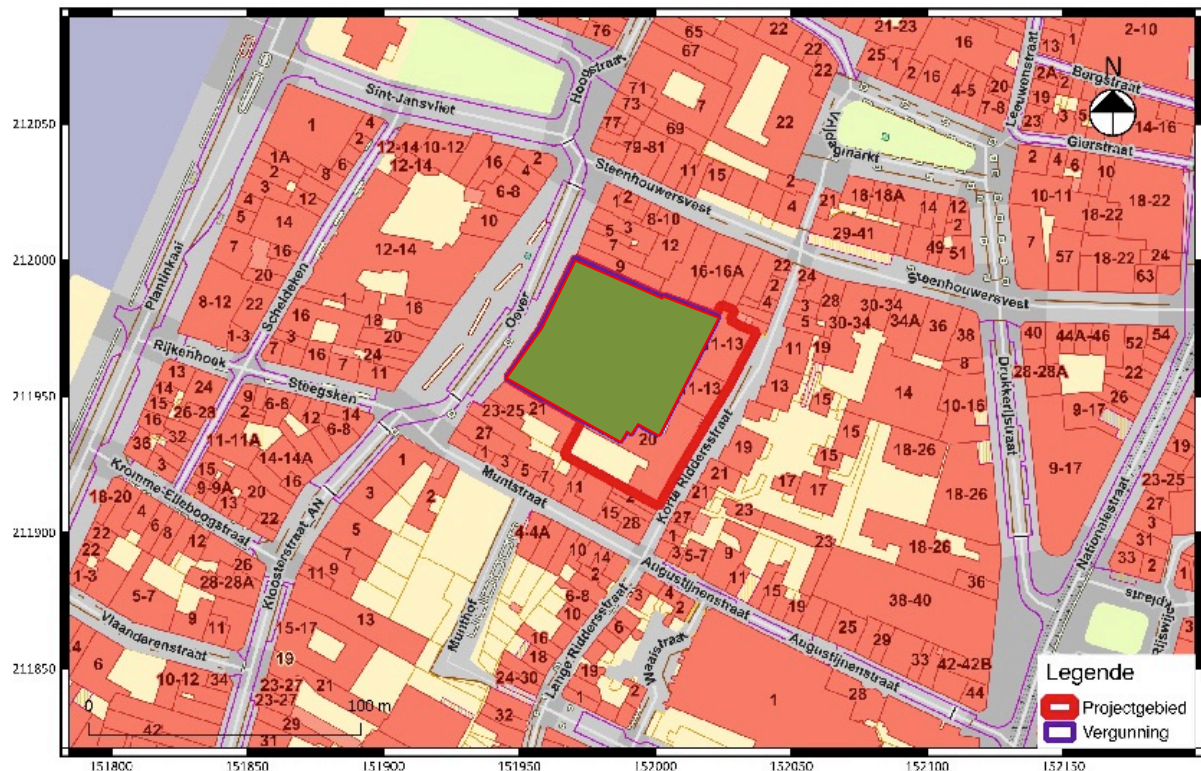

Fig. 2.2: Kadasterplan met inkleuring (groen) van de delen van het projectgebied die in aanmerking komen voor uitgesteld vooronderzoek (groen)(©CADGIS).

2.3.2 Onderzoeksmethode

De keuzes van de methodes voor verder vooronderzoek en het wel/of niet uitvoeren van deze onderzoeken, worden gebaseerd op de volgende vier criteria:

- 1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?
- 2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein?
- 3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief om de methode toe te passen op het terrein?
- 4° is het NOODZAKELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

In eerste instantie wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuin	Motivering
Landschappelijke profielputten	Nee	Er wordt binnen het projectgebied geen specifieke bodemkundige situatie verwacht die het graven van landschappelijke profielputten noodzakelijk maakt. Het uitgevoerde bureauonderzoek heeft geen verwachting gecreëerd voor het aantreffen van een prehistorische artefactensite.
Geofysisch onderzoek	Nee	Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Ook dient er op gewezen te worden dat vooral grote en specifieke sporen opgemerkt worden tijdens dit soort onderzoek. Kleinere sporen die mogelijk deel uit maken van een plattegrond worden al sneller niet opgemerkt. Ook dient na de uitvoering van geofysisch onderzoek steeds verder onderzoek met ingreep in de bodem plaats te vinden om de aard van de aangetroffen anomalieën te verifiëren.
Veldkartering	Nee	Binnen dit onderzoek biedt deze methode geen meerwaarde aangezien het terrein bebouwd is.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuin	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.

Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Het is nuttig deze methode toe te passen op het terrein, omdat de onderzoekstechniek een beter ruimtelijk inzicht biedt dan de voorgaande onderzoekstechnieken. De resultaten van een proefputtenonderzoek kunnen een antwoord verschaffen op de onderzoeksvragen sub 2.3.1.

Na afweging van de opportuniteit van elke individuele onderzoeksmethode wordt de combinatie van verschillende methoden afgewogen op basis van dezelfde criteria.

Op basis van hogerstaande afwegingen wordt een vooronderzoek voorgesteld dat bestaat uit een **proefputtenonderzoek**.

De aanleg van deze proefputten dient ter evaluatie van de bewaringstoestand en de complexiteit van de bodemopbouw in deze zone binnen de historische stadskern van Antwerpen waar een complexe gelaagdheid van oudere, wellicht vooral laatmiddeleeuwse bewoningssporen en – structuren kan worden verwacht op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek.

De locatie van de proefputten werd gekozen om een zo compleet mogelijke inschatting te kunnen maken van het volledige terrein (fig. 2.3). Daarom wordt geadviseerd voor het zetten van een put in elke van de vier uithoeken van het terrein, meer bepaald twee putten in de kelders van de gebouwen in het westen om te kijken of er nog een bodemarchief onder bewaard bleef en zo ja, hoe dik en 2 putten in de open ruimtes in het oosten om daar eventueel een hele sequentie van het bodemarchief te capteren. Indien na afbraak van de bovengrondse structuren en na het aldus verkrijgen van een duidelijker overzicht op het terrein zou blijken dat deze locatie in de praktijk samenvalt met een mogelijk obstakel, kan op basis van het oordeel van de erkende archeoloog bij uitvoer besloten worden deze put wat meer op te schuiven teneinde vlotter uitvoerbaar te zijn.

Indien op basis van de 4 putten het beeld niet eenduidig is, kan overgegaan worden tot een extra put (in het midden, om een optimale spreiding te verkrijgen), maar er dient vermeden te worden om reeds al te veel te verstoren bij een vooronderzoek.

Doel is vooral om na te gaan hoeveel archeologische vlakken nog verwacht kunnen worden binnen het projectgebied en op welke diepte deze zich bevinden. In de open ruimtes worden putten van 4 bij 4 m geadviseerd omwille van de veiligheid en de werkbaarheid in deze zone waar de natuurlijke bodem vrij diep verwacht wordt op basis van de resultaten van het nabijgelegen archeologisch onderzoek aan de Korte Ridderstraat 20-22. In de kelders daarentegen worden initieel putten van 2 op 2 geadviseerd aangezien normaal gesproken het mogelijk nog bewaarde bodemarchief onder de

kelders niet meer zo dik zal zijn. Indien dit toch dieper zou bewaard zijn, kunnen de putten indien nodig uiteraard groter worden aangelegd (maximum 4 op 4m).

Deze putten dienen gegraven te worden na de sloop van de bestaande bebouwing tot op maaiveld en voor de aanvang van de nieuwbouw. De bestaande kelders en ondergrondse structuren dienen te blijven zitten.

2.3.3 Onderzoekstechnieken

Proefsleuvenonderzoek: techniek en motivatie

De putten en sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk hoofdstuk 8.6. In deze zone, waar toch een complexe stratigrafie kan worden verwacht, zijn meer bepaald de richtlijnen sub 8.6.3 van toepassing.

Proefputten hebben tot doel een zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. Van proefputten wordt in de regel de volledige stratigrafische sequentie onderzocht. Indien de diepte van de put de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt, worden per proefput enkele boringen of sonderingen tot in de natuurlijke ondergrond geplaatst om de stratigrafie in kaart te brengen.

De putten hebben een oppervlakte van 4 bij 4 om de zichtbaarheid te optimaliseren en om veiliger te kunnen werken indien er diep dient gegraven te worden. Indien nodig wordt getrapt gewerkt.

De putten worden uitgegraven met een graafmachine met een tandenloze bak.

De uitvoerders van het proefsleuvenonderzoek dienen niet te beschikken over bijkomende specifieke competenties ten opzichte van deze opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

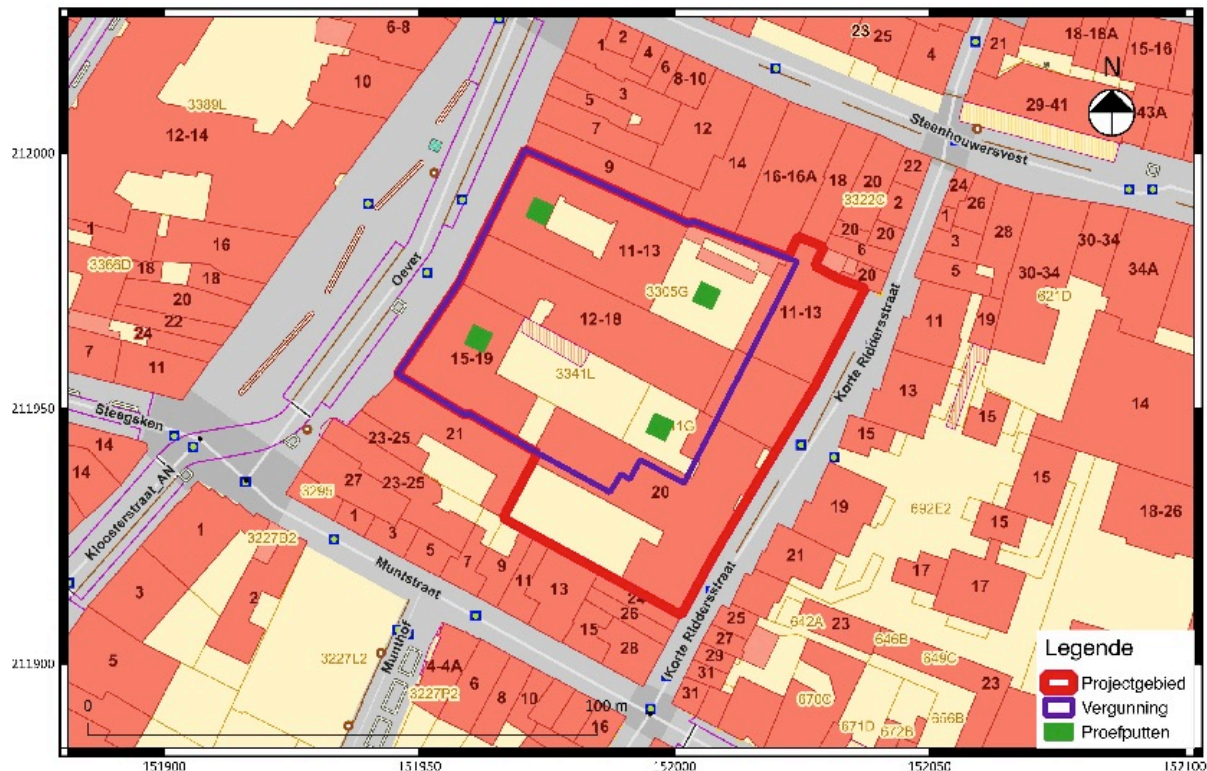

Fig. 2.3: Puttenplan geprojecteerd op de kadasterkaart. De putten hebben afmetingen van 4x4 m (deze aan de westzijde in de kelders worden initieel 2x2 m uitgegraven, indien dit te klein blijkt te zijn in verhouding tot de dikte van het bodemarchief kunnen ze uitgebreid worden naar 4x4 m).

2.3.4 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien.